Svensk och finsk operativ förmåga

Reflexioner kring en delrapport från KV21

av Helge Löfstedt

Résumé

In this article, there is a comparative analysis between three alternative Swedish defence concepts and with the Finnish defence. The defence concepts are alternatives created within Swedish Royal Defence Academy of War Sciences as a preparation for next Swedish parliamentary defence decision. The concepts are all based on former parliamentary defence decision from 2015 and concerns three alternative paths of development of the Swedish defence towards 2030. The conclusion of the study is that there seems to be a need for general increases in Swedish operative ability in order to reach the same level of operative ability as in Finland. Of highest importance is the ability to withstand sabotage and terror. However, important also is the ability to actively counteract infiltrating sabotage and terror organisations and prevent their actions. Here, modern technology should be investigated for use in new military units manned with conscript soldiers. Furthermore, it is urgent to acquire more firepower with a high ability to move between different parts of Sweden and its long distances. In that matter, attack helicopters seem to be stronger candidates than rocket artillery type MLRS, which is suggested in one of the proposed defence concepts.

till nr 2 av Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift år 2017 fogades två bihäften som innehåller delrapporter från Akademiens projektarbete KV21 (Krigsvetenskap i 21:a århundradet). Den redovisning som där lämnas är fyllig och tankeväckande. Den bör stimulera till reflektioner och debatt inför kommande slutrapportering av projektarbetet. Här följer ett bidrag till denna debatt.

Delrapporteringen redovisar arbete med att formulera och värdera tre alternativa svenska militärstrategiska och operativa koncept. Värderingarna av koncepten ska leda till slutsatser och förslag om det framtida svenska försvarets utformning. Samtliga koncept bygger på samma grundantaganden: tidshorisonten är år 2030 och att försvarsekonomin motsvarar en fullt ut finansiera struktur enligt FB 2015, d v s en i förhållande till idag (2017) utökad ekonomi. Det årliga anslaget blir då ca 50 miljarder SEK, vilket motsvarar ca 1,2 % av BNP år 2015.

Ett uttalat syfte är att ta fram byggklossar som kan forma vår säkerhetspolitik i en politisk styrning av militärt och civilt försvar inklusive krishantering. Avsikten är rimligen att med dessa byggklossar skapa kostnadseffektiva och väl sammansatta kombinationer av system och förband och därmed hela krigsorganisationsstrukturer.

Ett gammalt problem är hur beskrivningar och värderingar ska redovisas. För att få en helhetsbild är det angeläget att man utarbetar sammanhängande beskrivningar av inriktning liksom värdering av respektive koncept. För att öka förståelsen av koncepten är det även angeläget med jämförelser mellan väsentliga delmoment. Detta för att visa på sammanhang mellan

värdering i operativa termer och förbands respektive systems egenskaper och prestanda. Jämförelser med en växling mellan systemvisa termer och operativa helhetsperspektiv ökar möjligheterna att mejsla fram det eftersökta sambandet samt att beskriva detta i lämpliga termer som passar både det operativa och det systemvisa tänkandet.

Samtidigt bör man vara medveten om att det är svårt att bedöma operativ förmåga. Likaså är sättet att kombinera olika förband och system till en väl avvägd försvarsmakt baserad på en subjektiv kunskap. Jämförelse med andra länder kan då vara ett sätt att få nya insikter. Finland och dess förhållanden har då så stora likheter med Sverige att dess försvar kan bedömas som lämpligt jämförelseobjekt. Detta sagt utan att glömma att det också finns olikheter som bör beaktas. Som en bakgrund till de jämförelser som följer ges här några data om Finlands försvarsekonomi.

	Sverige	Finland
Anslag (Mdr USD) år 2015	5,7	3,1
Anslag som andel av NP(%)	1,2	1,3

Källa: The Military Balance år 2017

En första reflexion är att det finska försvaret kostar mindre än det svenska. Denna slutsats kan ses som säker även man beaktar osäkerheter i växelkurser. Detta indikerar att Finlands politiska och militära ledning i flera generationer har haft större förmåga att förvalta försvarsanslag på ett kostnadseffektivt sätt. Mellanliggande tankeled – att den finska operativa förmågan är högre än den svenska – kommer att underbyggas i den fortsatta framställningen.

En andra reflexion är att Finland avstår en något större del av sin ekonomi till försvar än vad Sverige gör. Detta kan uttryckas som att Finland därigenom visar större solidaritet med övriga små länder i regionen. Detta med avseende på ambition att stå emot det militära tryck som Ryssland utövar. Till bilden hör också att opinionen i Finland visar tecken på att vilja öka denna andel. I Sverige synes mindre tecken på en sådan strävan.

Försvarsmaktens utveckling

Delrapporten rekommenderar att Försvarsbeslut 2015:s existerande struktur och förmågebredd får utgöra bas för Försvarsmaktens utveckling mot 2030. Utifrån detta bör Försvarsmakten utvecklas på flera sätt. bl a genom en kraftig ökning av volymen av förband för att uppnå uthållighet, handlingsfrihet, yttäckning och slagkraft. Konceptet 1 (Prolongering) ses således som utgångspunkt för arbetet mot högre ambitioner och därav följande utgiftsnivåer.

De analyser som redovisas i det följande instämmer i stort med ovanstående. Förtydligas bör då att koncept 2 (Allmän värnplikt) medför svagast operativ förmåga av de tre behandlade. Det gäller då med avseende på luftförsvar, förband för kraftsamlad insats, manöverförband och sjöfartsskydd. Svagheterna i dessa avseenden förmår långt ifrån uppvägas av det starkare territoriella försvaret. Vidare bedöms konceptet på sikt bli väsentligt dyrare än vad som redovisas i delrapporten.

Förstärkningar behövs för att operativ förmåga i de avseenden som här granskats ska nå upp till den nivå som Finland har och kan förväntas vidareutveckla. Analyserna pekar på att särskilt förmåga att stå emot sabotage och terror samt förmåga till aktiva insatser för att motarbeta infiltrerade sabotage- och terrororganisationer bör ägnas större uppmärksamhet. För att ge en uppfattning om storleksordningar ges följande exempel. En fördubbling av dagens hemvärn genom att

man tillför ett värnpliktigt hemvärn av samma storleksordning som dagens frivilliga hemvärn, d v s omkring 20 000 personer, skulle medföra behov av en årlig utbildning av ca 2 000 värnpliktiga. Tio bataljoner infanteri skulle innebära behov av årlig utbildning av omkring 600 värnpliktiga.

Likaså är det angeläget att man anskaffar en bekämpningsförmåga som besitter hög grad av operativ rörlighet för att snabbt kunna kraftsamla till all delar av landet. Attackhelikopter synes som en starkare kandidat än det raketartilleri typ MLRS som ingår i koncept 3 (Bekämpningssystem)

Tilläggas kan att erfarenhetsmässigt fokuserar den politiska ledningen på det som ska uppnås under en försvarsbeslutsperiod på fyra eller fem år d v s till omkring år 2025. Det finns därför anledning att så småningom skifta fokus mot denna tidpunkt. Angeläget är också att det underlag som den politiska ledningen får sig förelagd, förutom det som krävs för att uppnå erforderlig slagkraft enligt en professionell bedömning, även innehåller handlingsalternativ som inte överskrider en ”politiskt rimlig” utgiftsnivå. En nivå som kanske kommer att ligga närmare 1,5 % än 2,0 % av BNP.

Analys och jämförelser

Benämningarna koncept 1 (Prolongering), koncept 2 (Allmän värnplikt) och koncept 3 (Bekämpningssystem) har för mig blivit naturliga att använda i stället för de mera kryptiska benämningar som finns i delrapporten.

Ett första intryck är att hybridkrigföring med ett väsentligt inslag av sabotage och terror behöver ägnas väsentligt större uppmärksamhet i det fortsatta arbetet. Detta sagt även om ett av de tre scenarion som analyseras avser hybridkrigföring. Rimligen måste vi vara beredda på att alla scenarier innehåller inslag av terror. Dessa riktas mot flygbaser och många andra typer av militär infrastruktur liksom mot civil sådan i form av energiförsörjning, telenät, bankernas betalningssystem m m. Delrapporten tyder på att man varit för restriktiv med att föra in terroristaktioner i scenarierna. Här är det således angeläget att göra variationsanalyser där väsentliga delar av insatta spetsnazenheter infiltrerar under längre tid – storleksordningen flera månader – för förberedelser inför ett angrepp mot Sverige. Spetsnazenheterna förberedelser förutsättes syfta till att kunna genomföra flera vågor av sabotage- och terrorinsatser. I sådana varianter av scenarier kommer rimligen väsentligt större anspråk att ställas på aktiva insatser för att bekämpa terrororganisationer.

I det följande struktureras konceptens förmåga att möta sådana angrepp på det sätt som framgår av Tabell 1.

Hemvärnets huvuduppgift bedöms vara bevakning och skydd av både militär och civil infrastruktur. Numeräreн är dock fåtalig i koncepten 1 och 3. De lätta infanteribataljoner som utgör huvudbeståndsdel i koncept 2 (Allmän värnplikt) innebär att förmåga skapas att bevaka och skydda ett stort antal objekt. Den tidiga förmågan innan beredskapshöjningar hunnit verka ut är dock inte större än den som skapas av det frivilliga hemvärn som ingår. Konceptet 2 besitter överlägsen uthållighet. Dess enheters förmåga vad avser aktiv förmåga att motverka terrorister är dock mera tveksam. Detta på grund av den korta utbildning som konceptet inrymmer. Det stora antalet utgör dock en väsentlig fördel.

I det fortsatta arbetet bör bedömas behov av att öka hemvärnets förmåga och omfattning. Därvid bör skillnader i förmåga hos ”bevakningshemvärnet” och ”insatshemvärnet” belysas. Ett sätt att öka omfattningen av hemvärnet är att också införa rekrytering genom värnplikt. Samtidigt bör även möj-

ligheterna analyseras vad gäller möjligheterna att få ut en större ”bevakningseffekt” genom att man utnyttjar modern teknik. Detta med syfte bl a att kunna begränsa anspråken på ökningar av volymen till det mest angelägna.

De finska territoriella resurserna för bevakning och skydd av militär och civil infrastruktur är mångdubbelt större än i koncepten 1 (Prolongering) och 3 (Bekämpningssystem). Under den senaste femårsperioden har den territoriella organisationen reformerats och under det senaste året ökats med 50 000 personer. Det innebär att resurserna volymmässigt blir över 100 000 när både lokala och regionala personalstyrkor summeras. Denna organisation torde också med sin bakgrund ha förmåga att bidraga till att aktivt jaga och bekämpa terrorenheter.

Det ska också nämnas att Finlands gränstrupper som har en fredstida styrka på ca 2 000 personer kan mobiliseras till närmare 15 000. Även om gränstrupperna i första hand är inriktade mot ett gränsnära uppträdande torde de ha icke obetydlig förmåga även längre in i landet. De är militärt organiserade men lyder under inrikesministeriet, vilket rimligen innebär fördelar vid hybridkrigföring när det kan vara politiskt oklart om mobilisering av militära enheter ska ske. Den svenska resurs som kanske står närmast i lätthanterlighet med avseende på beredskap är hemvärnet som kanske inte besitter samma aktiva förmåga att möta och bekämpa terrorförband. En förstärkning i detta avseende är i så fall angelägen.

Som framgår av tabellen har i koncept 3 (Bekämpningssystem) lagts in störst förmåga till aktiva insatser för att bekämpa infiltrerade sabotage- och terrororganisationer och därmed avhålla dessa från förnyade insatser. Därutöver inryms i koncept 1 (Prolongering) två mekaniserade brigader med viss förmåga att aktivt bekämpa terrorenheter. Detta även om deras huvudinriktning är strid mot konventionellt uppträdande militära förband. Sammantaget bör koncept 1 (Prolongering) ha något större förmåga än koncept 3 att aktivt bekämpa infiltrerade sabotage- och terrororganisationer. Konceptet 2 (Allmän värnplikt) bedöms svagast. Avgörande är främst tveksamhet beträffande den korta utbildningstiden.

Finland har operativa, regionala och territoriella styrkor som innehåller flera förbandstyper – jägar- och infanteriförband – som här bedöms åtminstone likvärdiga med de svenska brigaderna vad avser förmåga att aktivt bekämpa terrorenheter. Volymen på dessa finska styrkor är också större.

Alla de tre svenska koncepten inrymmer 3 helikopterskvadroner. Sådana bör vara av väsentligt värde för aktiv bekämpning av infiltratörer. Här besitter de tre svenska koncepten väsentligt större förmåga än Finland. Under det senaste decenniet har i Finland styrkan byggts upp från enstaka helikoptrar till närmare halva antalet av den svenska. Den väsentligt större förbandstätheten i Finland medför dock att förbandstillgängligheten vid terroristjakt är hög även om helikoptrar för snabba transporter är färre.

För att göra redovisningen mera fullständig kan här påpekas att de delar av respektive försvarsmakt som inte här nämnts naturligtvis ska ha förmåga till bevakning och skydd av egna resurser.

Delrapporten avslutas med att fortsatt arbete skisseras. Där anges bl a det angelägna i att kraftigt öka volymen av förband. Något som styrks av den redovisning som här görs.

Förmåga att möta militära angrepp

Redovisningen i det följande bygger i stort på den som ges i delrapporten. Dock med det

	Koncept 1 Defensiv tröskel (Prolongering)	**Koncept 2** Uthålligt motstånd (Allmän värnplikt)	**Koncept 3** Proaktiv tröskel (Bekämpningssystem)
Bevakning o skydd av militär och civil infrastruktur	40 hemvärnsbataljoner	300 Lätta infanteri-bataljoner med integrerat hemvärn	40 hemvärnsbataljoner
Terrorbekämpning med god aktiv förmåga	8,5 bataljoner (lätt skytte-, säkerhets-, liv-, jägar- och amfibiebataljon/er/ samt flygbasjägare)	1,5 bataljon (amfibie- o flygbas-jägare)	11 bataljoner (säkerhets-, jägar-, amfibiebataljoner samt säkerhetskomp)
Terrorbekämpning med viss aktiv förmåga	2 mekaniserade brigader	(Lätta infanteribataljoner med kort utbildning)	–
Helikoptrar för transport av terroristjägare	3 skvadroner	3 skvadroner	3 skvadroner
Egenbevakning och egenskydd	Återstoden av Försvarsmakten	Återstoden av Försvarsmakten	Återstoden av Försvarsmakten

Tabell 1: Konceptens resurser för att möta omfattande sabotage- och terroristaktioner

tillägget att mer omfattande sabotage- och terroraktioner förutsättes föregå och äga rum parallellt med övriga stridsaktioner.

Här måste anmälas en reservation mot konceptet 2 (Allmän värnplikt). En granskning av konceptet visar att den organisation som redovisas i delrapporten rimligen bara utgör en första del i en uppbyggnad av konceptet så som det definieras: allmän värnplikt med krigsplacering i 15 år. Om konceptet ska genomföras fullt ut fordras rimligen investeringar i utbildningsorganisation. Detta även om strävan är att utbildning ska genomföras fältnära och med små investeringar i infrastruktur. Vidare fordras, trots allt, viss anställning av mera befäl för att man ska nå upp i den kapacitet som erfordras för att utbilda hela årskullar som omfattar ca 100 000 personer. I delrapporten skrivs inget om anskaffning av materiel. En mera realistisk bedömning är att det fordras omfattande anskaffning för att beväpna den krigsorganisation på i storleksordning en miljon personer som ska sättas upp. Väsentligt större anslag än vad som redovisas i delrapporten kommer då att fordras efter 2030. Ett fullt utbyggt koncept kommer då att omfatta ca 1 500 bataljoner lätt infanteri som då besitter högre operativ förmåga, men också fordrar väsentligt högre försvarsanslag.

Luftförsvar

Konceptet 3 (Bekämpningssystem) är starkast med avseende på tillgång till luftförsvar. Konceptet 1 (Prolongering) har tillgång till lika många JAS men alla är inte version E med höjda prestanda. Konceptet 2 (Allmän värnplikt) har färre JAS-flygplan än de andra två koncepten.

Det finska stridsflyget innehåller färre enheter än vad som inryms i de tre koncepten. Till detta kommer dock att i Finland finns skolflygplan som kan beväpnas och därmed användas i vissa situationer. Avsikten är också att ombeväpna det finska stridsflyget från dagens F-18 till den nya amerikanska typen F-35. Möjligen kommer därvid anta-

let stridsflygplan att minskas samtidigt som prestanda höjs. Möjligen kommer då också luftvärnssystem med lång räckvidd att ökas i omfattning.

Även när det gäller luftvärn är koncept 3 starkare än de andra två studerade koncepten – fyra bataljoner inryms mot två i vardera koncept 1 och 2. Det senare får god yttäckning efter mobilisering men den mindre räckvidd hos dess luftvärn begränsar förmåga mot flygburna vapen med lång räckvidd. Här bör observeras att luftvärn med god räckvidd kan komma att införas på att antal av de svenska korvetterna som då bör räknas i det operativa luftvärnet. En komparativ fördel för dessa blir då bättre operativ rörlighet än vad de markgående luftvärnsenheterna har.

Här måste också konstateras att den operativa förmågan hos samtliga de system som här ingår är beroende av hur väl de samlade stridskrafterna förmår hantera den terrorkrigföring som med stor sannolikhet pågår parallellt. Koncept 2 (Allmän värnplikt) visar då både fördelar och nackdelar. Det bedöms erbjuda god bevakning och skydd. Samtidigt har det svagast förmåga att aktivt jaga terrorenheter och avhålla dessa från förnyade terrorinsatser.

Finland har haft ett litet antal luftvärnssystem av sovjetiskt ursprung med lång räckvidd och god höjdtäckning. Detta har under senare tid ersatts med västerländska system med sämre höjdtäckning men i förhållandevis stort antal, vilket medför god yttäckning. Ett mindre antal system, även marina, har höjdteckning upp mot 10 km och däröver. I Finland finns också ett mycket stort antal luftvärnsautomatkanoner för närskydd. De är moderniserade och ger visst skydd mot fientliga stridshelikoptrar och markbekämpande attackflyg med enklare beväpning.

Det finska luftförsvaret visar således både styrka och svagheter jämfört med koncept 3 varför en tydligare men enkel bedömning inte utan vidare kan presenteras. Dock, om man tar hänsyn till avstånd och ytor i de södra delarna av respektive land kan viss vägledning fås. Motivet för att titta närmare på dessa delar är att befolkning och infrastruktur till större delen är koncentrerad till dessa områden. Avstånd och ytorna är då mindre i Finland. Därför synes det finska luftförsvaret skapa större möjligheter till att möta en angripares bekämpning från luften. En slutsats som förstärks av att de finska resurserna för att både skydda mot och att aktivt bekämpa terrorenheter är större.

Snabbt kraftsamlat försvar

Vad avser förmåga till snabb kraftsamlad insats kan koncept 3 bedömas ha starkare operativ förmåga än de två andra svenska koncepten. Detta beroende på det kvalitativt starkaste stridsflyget med JAS 39 typ E. Den operativa betydelsen av att flera JAS har den högre teknicknivån framgår inte av skrivningarna, men är naturligtvis något som bör utvecklas. Det stora antalet JAS-flygplan i både koncept 1 och 3 är vad avser både luftförsvar och i övrigt förmåga att snabbt kraftsamla stridskrafter till en utsatt del av Sveriges stora yta en värdefull tillgång. Här behövs dock ett växelspel mellan analyser i avgränsade stridssituationer och analyser i hela operationsområden. Detta för att bedöma i vilken mån en uppväxling av ytterligare någon division från JAS 37 C, som återfinns i koncept 1, till JAS E medför ett prestandatillskott som får ett operativt signifikant värde och som kan anses motivera merkostnaden.

En styrka är vidare de fyra bekämpningsregementen där artilleriraketsystem typ MLRS (Multiple Launch Rocket System) från USA ingår. Där ingår också långskjutande svenska artilleripjäser typ Archer och underrättel-

	Koncept 1 Defensiv tröskel (Prolongering)	**Koncept 2** Uthålligt motstånd (Allmän värnplikt)	**Koncept 3** Proaktiv tröskel (Bekämpningssystem)
Luftförsvar	3+3 JAS-div (C+E) 2 luftvärnsbataljoner med lång räckvidd (Korvettdivision)	4 JAS-div (E) (Luftvärn i lätta infanteribataljoner, yttäckande men med svag höjdtäckning)	6 JAS-div (E) 4 luftvärnsbataljoner med lång räckvidd (Korvettdivision)
Förband för kraftsamlad insats i olika riktningar	3+3 JAS-div (C+E) Lätt infanteribataljon Jägarbataljon 3 hkpskvadroner Underrättelsebataljon 2 korvettdivisioner 1 Ubåtsdivision	4 JAS-div (E) (Lätta hv/infbat) 3 hkpskvadron 1 patrullfartygs-division 1 förstärkt ubåtsdivision	6 JAS-div (E) 4 bekämpningsreg (4 jägarbataljoner) 3 hkpskvadroner 2 Korvettdivisioner 1 ubåtsdivision
Manöverförband mm	2 mekaniserade brigader, Amfibiebataljon	(300 hv/linfbat) Amfibiebataljon	4 jägarbataljoner Amfibiebataljon
Sjöfartsskydd	2 korvettdivisioner	1 patrullfartygsdivision	2 korvettdivisioner
Territorialförsvar	40 hemvärnsbataljoner	300 lätta infanteribataljoner med integrerat hemvärn	40 hemvärnsbataljoner
Ledning, logistik och resten av ”isberget”	Anpassat till konceptet	Anpassat till konceptet	Anpassat till konceptet

Tabell 2: Konceptens resurser för att möta militära påfrestningar utöver sabotage o terror.

sesystem för eldledning samt enheter för närskydd.

MLRS utgör det system som utöver flygstridskrafter har störst förmåga till snabb kraftsamling, dock inom det område som konstitueras av räckvidden för den typ av ammunition, Army Tactical Missile System (ATACMS), som har längst räckvidd. MLRS utgör också med denna typ av raketammunition det vapensystem som förutom flygstridskrafter, ger koncept 3 förmåga att verka mot mål inne i Ryssland och därmed konstituerar ”andraslagsförmåga med konventionella vapen”. Något som dock kan bedömas bli politiskt kontroversiellt. I sammanhanget behöver diskuteras i vilken mån sådan svensk ”andraslagsförmåga” utgör ett signifikant tillskott till den andraslagsförmåga som Nato besitter. Och om så skulle vara fallet blir följdfrågan om detta tillskott är av politiskt värde för Sverige.

Förmågan till snabb kraftsamling finns också hos infanteri och jägarförband. Till detta bidrar det transportstöd som kan lämnas av helikopterskvadronerna. Denna förmåga till snabb kraftsamling avser uppträdande i hela landet: övre Norrland, nedre Norrland, östra Mellansverige och södra Sverige. Dock finns risk att lättransporterade jägar- och infanteriförband till väsentlig del binds i uppgifter mot terroristförband när sådana sätts in av motståndaren.

Den finska helikopterstyrkan är nyskapad men antalet når inte upp till den svenska nivån. Tillgången på markförband i Finland är dock så stor att förmågan att snabbt uppträda med jägarförband och infanteri i många sammanhang är större än den svenska.

Till resurserna med snabb kraftsamlingsförmåga räknas här också korvett- och patrullbåtsdivisioner och ubåtar. Detta eftersom de besitter förmåga att kraftsamlas till alla relevanta delar av Östersjön. I alla tre koncepten är förmågan större än motsvarande finska. Dock är det svenska behovet av förmåga väsentligt högre varför en jämförelse mellan den svenska och finska förmågan är svår.

Den finska operativt rörliga artilleriförmågan är starkare än i koncepten 1 och 2. Finland har således redan anskaffat MLRS. Där har också påbörjats ersättning av bandpansarhaubitser köpta från Sovjetunionen på 1970-talet. De ska troligen ersättas av modernare pjäser från Sydkorea. Detta är då att betrakta som ”köp från hyllan” något som många betraktar som ”ovärdigt” i Sverige. I Finland tvekar man dock inte att utnyttja globaliseringens ekonomiska fördelar på det försvarsindustriella området. D v s man undviker parallella utvecklingar och köper där produktionen är billig.

Här måste också det tillägget göras att koncept 3 i internationellt perspektiv är att betrakta som extremt med avseende på inköp av MLRS. De åtta batterier som ingår innebär rimligen inköp av närmare 90 pjäser. Finland har i dagsläget 22 sådana pjäser. Storbritannien och Tyskland har knappt 40 pjäser vardera.

En annan fråga som bör uppmärksammas är huruvida raketartilleri verkligen utgör det bästa valet när det gäller att tillföra bekämpningsförmåga. Ett alternativ som bör övervägas är attackhelikoptrar. Deras komparativa fördel över raketartilleri är större operativ rörlighet. De kan snabbare förflytta sig inom det stora operationsområdet i övre och nedre Norrland och även snabbare förflytta sig till mellersta eller södra Sverige. Attackhelikoptrar har också en komparativ fördel jämfört med andra flygstridskrafter nämligen deras högre förmåga att samordna uppträdandet med markstridsförband. De har dock inte samma förmåga att verka utanför svenskt territorium.

Manöverförband

Med manöverförband menas sammansatta markstridsförband som har förmåga att genom manöver och strid slå en motståndare, eller under mindre gynnsamma styrkeförhållanden återta tagen terräng, binda eller fördröja framträngande och utbredning. Förmågan konstitueras i allmänhet av en kombination av eldkraft, skydd och rörlighet som hos mekaniserade förband. Men även miljöanpassad rörlighet, eldkraft och uppträdande som hos amfibiebataljon samt infanteri- och jägarbataljoner skapar, med rätt understöd, förutsättningar för manöveruppträdande i speciella förhållanden.

En omständighet som bör påtalas är den jämförelsevis svaga förmågan i koncepten 2 och 3 att samordna eld och rörelse till samlad manöverförmåga. I både koncepten beror denna svaghet på avsaknad av pansarskydd till ingående infanteriet, något som minskar förmågan till rörelse och verkan i svår stridsmiljö. I konceptet 2 ”Allmän värnplikt” tillkommer brist på artilleri.

Konceptet 1 (Prolongering) är starkast av de tre koncepten med avseende på manöverförband. Därav följer bäst förmåga att aktivt manövrera och begränsa en angripares utbredning, återta infallsportar och att i gynnsamma fall slå delar av hans styrka. Begränsningen i konceptet är att ingående förband rimligen kommer att mobiliseras delat och utgångsgrupperas inom skilda områden. En slutsats i delrapporten är att dessa svagheter måste elimineras genom mer samlad brigadvis förrådsställning och mobilisering. För att åstadkomma detta behövs omallokering av fredsresurser. Något

som erfarenhetsmässigt är krävande vad avser både politisk och militär beslutskraft samt tid och resurser. Brigaderna är också fåtaliga och krävande på transportresurser. Det medför att samlat uppträdande i ett akut scenario tar tid att åstadkomma.

Manöverförbanden är också givna mål för terrorenheter liksom mål för bekämpning av annat slag. Manöverförbanden kan då spela den mera indirekta rollen att lätta på bekämpningstrycket på andra delar av försvaret och samhället.

I koncept 3 ingår ett antal jägarbataljoner som är mindre transportkrävande och därmed lättare att samla än de mekaniserade brigaderna. Risken finns dock att flera av jägarbataljonerna binds upp i bekämpningen av terrorenheter.

Den finska organisationen med avseende på manöverförband innehåller tre beredskapsbrigader som är mekaniserade. I Finland har man dessutom markerat vikten av samverkan mellan olika markstridselement genom att organisera några sammansatta stridsgrupper av halvbrigads storlek. Tillsammans har dessa manöverförband en styrka som kan bedömas motsvara ungefär fem brigader. I manöverförbanden ingår bl a nyinköpta stridsvagnar typ Leopard 2 enligt sen modell. När man därtill beaktar att dessa enheter är grupperade inom mindre yta och med mindre avstånd än i Sverige enligt vad som tidigare beskrivits under rubriken Luftförsvar blir slutsatsen tydlig – Finland har väsentligt högre operativ förmåga.

Sjöfartsskydd

Skydd av sjöfart utgör en viktig förmåga i de fall kriser inte utvecklas till så omfattande stridshandlingar att sjöfart blir omöjlig att genomföra. Att en kris begränsas till en sådan begränsad nivå har länge ägnats mindre intresse vid diskussioner om Försvarsmaktens utformning. I den militärstrategiska situation som gäller i Östersjöområdet bör väpnade provokationer mot sjöfart ses på samma sätt som andra aktioner under rubriken hybridkrigföring. Delrapporten nämner nu endast att konceptet 2 (Allmän värnplikt) bara inrymmer förmåga att hålla kontroll över ett kustområde medan de två övriga koncepten inrymmer förmåga att fullt ut kontrollera två. Ambitionen att kunna upprätthålla genomgående sjötrafik genom Östersjön upp till Stockholm, Finland och vidare upp till Norrland nämns inte. Det svaga sjöfartsskyddet innebär bl a att de känsliga och sårbara sjötransporterna till Gotland blir mycket utsatta i koncept 2. Även för de andra två koncepten blir sjöfartsskyddet svagt i förhållande till den stora volym av sjöfart som går till svenska hamnar vid Östersjökusten.

Det finns således skäl att överväga en ökning av antalet ytstridsfartyg. Noteras bör då även att det moderna luftvärn som monteras på ytstridsfartyg har sådan räckvidd att det också kan inordnas i och bidra till det yttäckande luftförsvaret. Dess operativa rörlighet utgör då en komparativ fördel som bör beaktas. Här bör också diskuteras hur Kustbevakningen ska fortsätta med sina uppgifter i krissituationer då väpnat uppträdande kan bli angelägen.

Finland har nyligen tagit beslutet om att införskaffa fyra korvetter för att avlösa fyra robotbåtar och två beväpnade minfartyg. Därmed förblir rimligen det finska sjöfartsskyddet även år 2030 starkare än det svenska. Detta då i förhållande till relevanta strandsträckningar, d v s beaktat att kusten längs norra Finska Viken är väsentligt kortare än svenska Östersjökusten.

Territoriella förband

De territoriella förbanden svarar för bevakning och skydd av viktig militär och civil

infrastruktur samt för att så långt möjligt hejda eller binda sekundära militära insatser inom tilldelade områden. I koncepten 1 (Prolongering) och 3 (Bekämpningssystem) ingår, som i dagsläget, 40 frivilligt rekryterade hemvärnsbataljoner för denna uppgift. Konceptet 3 (Allmän värnplikt) med 300 lätta infanteribataljoner med integrerat frivilligt hemvärn blir väsentligt starkare än de två andra koncepten. Konceptets styrka i detta avseende kan generellt dock inte kompensera för svagheterna i alla de andra avseenden som här behandlats. Tidigare har påpekats att det som redovisas i delrapporten när det gäller koncept 2 (Allmän värnplikt) endast är den del som hunnit byggas upp till 2030. Även ett fullt genomfört koncept med allmän värnplikt, som då kan bedömas inrymma ca 1 500 bataljoner, kan bedömas ha dessa svagheter.

Finska armén har relativt stora mobiliserande territoriella värnpliktiga styrkor som beskrivits i samband med förmågan att möta organiserade terrorinsatser. Här kan tilläggas att Finland nu organiserar stridsgrupper på bataljonsnivå även i territorialförsvaret. Till bilden hör då att i Finland ingår territoriellt artilleri med mer än 200 pjäser. Gränsdragning mellan manöverförband och territorialförband är över huvud taget inte lika tydlig som i det svenska försvaret. När man till detta lägger de finska kusttrupperna samt gräns- och kustbevakningen blir personalstyrkan nära de 200 000 personer som i koncept 2 anges för de lätta infanteribataljonerna. Det finska territorialförsvaret är således och torde förbli klart överlägset det svenska enligt koncepten 1 och 3. Dess högre förmåga att skydda mot terroraktioner har redan berörts och stärker ytterligare bedömningen att den finska territoriella förmågan på flera sätt är överlägsen två av de tre analyserade konceptet. Detta trots att det svenska hemvärnet har en relativ fördel i en beredskap som man i Finland strävar efter att uppnå för del av sin territoriella organisation.

Sammanfattning

Av ovanstående framgår att koncept 1 (Prolongering) har störst förmåga och bedöms som mest utvecklingsbart. Konceptet 2 (Allmän värnplikt) har störst förmåga att bevaka och skydda infrastruktur. Alla tre koncepten bedöms väsentligt svagare än den finska organisationen. För att förstärka förmågan bör koncept 1 förstärkas med enheter från både koncept 2 (Allmän värnplikt) och specialförband för aktiv insats mot terrorförband. Samtidigt bör även möjligheterna analyseras att utnyttja modern teknik. Detta med syfte att kunna begränsa anspråken på ökningar av volymen till det mest angelägna.

I respektive koncept finns resurser för ledning, logistik samt övriga resurser som här inte tagits upp till explicit behandling.

Författaren är tidigare överingenjör vid FOI och ledamot av KKrVA.